

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

ІЗ НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРШЧУНИ (XVII–XVIII ст.) (частина 29)

FROM NEW DOCUMENTS ON THE HISTORY OF SIVERSHCHYNA (17th–18th c.) (part 29)

DOI: 10.58407/litopis.260109

© Ю. Мицик, І. Тарасенко, 2026. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1580-1284>, <https://orcid.org/0000-0003-1019-9749>

Метою публікації є введення до наукового обігу важливих документів з історії Гетьманщини XVII–XVIII ст., виявлених в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського в Києві (далі – ІР НБУВ), а також в архівосховищах Кракова (Польща). Це різноманітна ділова документація (купчі, скарги, рапорти тощо) переважно часів Національно-визвольної війни українського народу проти гніту Речі Посполитої 1648–1658 рр. і часів Руїни другої половини XVIII ст. Аналізуються інформаційні можливості цих джерел, виявляються особливо важливі свідчення. **Наукова новизна** тісно пов'язана з вищевизначеною метою, оскільки вперше до наукового обігу уведено архівні, недруковані джерела, які зберігаються в ІР НБУВ та відділі рукописів Бібліотеки Польської Академії наук і Академії Мистецтв у Кракові (Польща), вперше встановлено важливі факти з соціально-економічної, військово-політичної та церковної історії України середини XVII – XVIII ст., про діяльність судових органів, про повсякденне життя українського народу.

Ключові слова: універсал, листи, гетьман, Гетьманщина, Сіверщина, Церква, купчі.

The purpose of the publication is to introduce into scientific circulation important documents on the history of the Hetmanate of the 17th–18th c., discovered at the Manuscript institute of the V. Vernadsky national library of Ukraine in Kyiv (hereinafter – MI VNLU) and in archives of Krakow (Poland). These are various business documents (contracts, complaints, reports, etc.), mainly from the time of the Ukrainian national liberation war against the oppression of the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1648–1658 and the time of the Ruin in the second half of the 18th c. The informational potential of these sources is analysed and particularly important evidence is identified. **The scientific novelty** is closely related to the above-mentioned goal, since for the first time, archival, unpublished sources stored in the MI VNLU and the manuscript department of the Library of the Polish Academy of sciences and the Academy of Arts in Krakow (Poland) are introduced into scientific circulation, important facts about the socio-economic, military-political and ecclesiastical history of Ukraine in the mid-17th–18th c., activities of judicial bodies, and the everyday life of the Ukrainian people are established for the first time.

Key words: universal, decrees, letters, hetman, Hetmanate, Sivershchyna, merchant bills.

У черговій частині статті ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини гетьманських часів (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії цього регіону України вже говорилося у попередніх частинах). Усього тут наведено тексти 31 документа, із них 23 – XVII ст., 9 – XVIII ст. Майже всі документи зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Чотири документи взято з зібрань відділу рукописів (далі – ВР) Бібліотеки Польської Академії мистецтв і Польської Академії наук у Кракові (далі – БПАН).

Серед представлених документів необхідно виділити ті, що доповнюють «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», тобто універсали й листи гетьманів, полковників, взагалі козацької старшини. У цій статті їх небагато: це універсали гетьмана Івана Скоропадського (№ 24) та лубенського полковника Леонтія Свічки (№ 19). Універсал Скоропадського є одним із перших його універсалів і був виданий ще 14 (3) лютого 14 (3) 1709 р. в Ніжині на початку антимосковського повстання Івана Мазепи. Саме тоді на протипагу Мазепи Петро I поставив гетьманом Скоропадського й той поспішав привернути на свій бік козацьку старшину, надаючи або підтверджуючи їй маєтності. Тому, коли до нього зверну-

лася Меланія (вдова компанійського полковника Іллі Новицького), він підтвердив її маєтності: кілька сіл у Лубенському полку й село Нехаївку під Коропом (суч. Новгород-Сіверський район). Універсал Свічки (№ 19) датований 1671 р. Слід зазначити, що нами були вказані попередні публікації документів цього полковника і видано ще 15 універсалів та листів Свічки¹. Цей універсал є 16-м. У ньому йдеться про вдоволення прохання згаданого Новицького щодо греблі в с. Кліщенцях (нині – село Золотоніського району Черкаської обл., а тоді воно входило до Лубенського полку).

Серед наведених документів XVII ст. чільне місце належить купчим-угодам про купівлю-продаж. Вони разом з іншими судовими документами (скарги та вироки) й відкривають хронологічно цю публікацію. Спочатку подаємо ті з них, які вміщено в збірнику копій за грудень 1876 р. Цей збірник був подарований відомим істориком О. Лазаревським (1834–1902), але написаний іншою особою в третій чверті XIX ст. Тут наводимо першу половину документації збірника. Важливо, що ці документи були створені в Ніжині у квітні–травні 1651 р., а документація цього періоду погано збереглася. Тоді тривала Національно-визвольна війна українського народу 1648–1658 рр., Ніжин був близько до литовського фронту й уже влітку 1651 р. війська Великого князівства Литовського під командуванням польного гетьмана Януша Радзивіла пройшли Сіверщиною і захопили Київ. Але відгомін цих подій у наведених ніжинських документах майже не відчужається. Жителі міста купують землі, будинки, скаржаться на злодіїв тощо. Ці питання розглядав міський уряд, котрий затверджував купчі, вироки з розгляду кримінальних справ. Тогочасний міський уряд очолювали «лентвойт» Олександр Цурковський і старший бурмистр Сава Іванович. Зазначимо, що Цурковський був ніжинським війтом ще в 1660 р.² Про Саву Івановича тут згадано вперше. Цікаво, що саме він скаржився на ніжинця Василя Романовського, котрий публічно лаяв його (№ 1). Купчі взагалі мають майже тотожний формуляр, різняться лише датами, особами покупців і продавців, топонімічними даними, тому зупинимось на найважливіших моментах. Так, у купчій (№ 2) говорилося про купівлю броварні ніжинським протопопом Максимом Филімоновичем, одним із найсуперечливіших діячів часів Руїни³. Між іншим тут зазначається, що 1651 р. він служив (вочевидь як настоятель) у Свято-Покровському храмі Ніжина. Купча № 4 важлива тим, що тут покупцем виступає Василь (Васюта) Золотаренко, брат ніжинського полковника Івана Золотаренка. Він замінив полеглого в 1655 р. під Биховим брата спочатку як наказний полковник, а потім (1656, 1658–1663) як повноправний ніжинський полковник. Після нещасливої Чорної ради він був страчений разом з іншими за наказом гетьмана Івана Брюховецького. Тут говориться про купівлю Васютою будинку кушнірського цеху, який стояв «в самому ринку, против рибного торгу», згадано його дружину й дітей, в підписах зазначена цехова старшина. Під № 5 подано не зовсім типовий документ. Свояки (одружені на сестрах) обмінялися частинами спадку по смерті тестя й уклали відповідну угоду, затверджену міським урядом. Цікаво, що ця справа була важливою, бо за розпорядженням самого ніжинського полковника Григорія Гуляницького на засіданні уряду були присутні Самійло Сухопаренко, Григорій Кобеляцький, Іван Шенявський. Тут уперше названо ніжинським полковником Гуляницького (досі було відомо про його каденцію у 1656–1658 рр.), так само згадано Сухопаренка (полковий суддя у 1656–1657 рр.), Кобеляцького (Кобилецького) (городовий отаман у 1657 р., наказний полковник у 1655–1657 рр.), Шенявського (полковий писар у 1657 р.). Під № 12 подається ще одна купча, яка стосувалася маєтності Вріщівка біля с. Пашківка (нині це село входить до складу Ніжинського району). Тут привертає увагу постать покупця Івана Борсука. Як відомо, в Ніжині існувало чотири міські сотні та одна полкова. Останню очолював у 1649 і в 1654 рр. Іван Борсук⁴. Думається, що сотник і покупець Вріщівки – це одна й та сама особа. Щоправда, у 1651 р. він уже не був сотником і можна відповідно скоригувати час його каденції.

Є ще чотири документи, в яких розглядаються кримінальні справи і вирок підсудним. Спочатку йде документ № 8, в якому розглядалася справа про загибель новонародженої дитини, яку по суті вбила мати. Це відбулося в с. Оленівці (суч. Ніжинського району). Тут відзначимо, що «Історія міст і сіл» відносить першу згадку про це село до 1671 р.⁵, Вікіпедія називає 1654 р. Між тим, цей документ ясно свідчить, що Оленівка існувала як мінімум з 1651 р. Було встановлено, що мати дитини Федора «Панасовна Вовкувна» полишила дитину в коморі, закидавши її соломомою. Врахувавши те, що вона була в стані стресу, міський уряд не став її ув'язнювати, а вигнав разом із коханцем з міста і навіть із терито-

¹ Мицик Ю. 3 листів лубенського полковника Леонтія Свічки. *Київські історичні студії*. Київ, 2022. № 1 (14). С. 107–115.

² Сіверщина гетьманських часів / Упор. Мицик Ю. Київ, 2019. Т. 1: XVII ст. С. 120–121.

³ Морозов О. Ніжинський протопоп Максим Филімонович. Ніжин, 2000. 148 с.

⁴ Кривошея В. Українська козацька старшина. Київ, 1997. С. 51.

⁵ История городов и сел Украинской ССР. Черниговская область / Ред. Тронько П. Київ, 1983. С. 240.

рії Ніжинського полку, доручивши цю справу кату. При розгляді цієї кримінальної справи були присутні Іван Креховецький (генеральний писар у 1649 р., дипломат, ніжинський полковник у 1656 р.), сотник Фесько Скоропад і городовий отаман Наум Бурчак (незнані особи).

Інша справа (№ 9) стосувалася крадіжки коней під Борзною трьома циганами у прочан. Хоча на допиті звинувачені визнали свою провину, однак їм присудили смертну кару. Треба відзначити, що тогочасне законодавство взагалі було дуже суворим та й злочин був суттєвим, адже від коня залежав добробут селянина. Це стосується й пізніших часів. Доводилося читати, що самосудом карали на смерть і в XIX – поч. XX ст. Так, німецькі колоністи на півдні України прив'язували конокрада до вертикально стоячої дошки. Потім штовхали дошку і конокрад з усього розмаху падав на землю. Таку процедуру повторювали кілька разів, відтак конокрад помирав нібито від випадкового падіння, і саме це й фіксували офіційні особи. Два наступних документа стосуються дрібних справ (№ 10, 11). У першій із них було оскаржено крадія – хлопця «з Белинич» (нині – райцентр Могилевської обл. в Білорусі), який «відзначився» крадіжками в Ніжині та Вертіївці (під Ніжином). У другому – крадіжка відбулася у Вересочі (село в суч. Чернігівському р-ні). В обох випадках злодіїв покарали відрізанням вуха й вигнанням за межі Ніжинського полку.

1663 р. датовано документ № 13. Це лист імовірного автора літопису Самовидця, ніжинського сотника Романа Ракушки-Романовського, до чернігівського архієпископа Лазаря Барановича. Відзначимо, що часи гетьмана Брюховецького були кульмінаційними в політичній кар'єрі Ракушки-Романовського, він був навіть ніжинським наказним полковником, генеральним підскарбієм і брав участь у поділі Ніжинського полку на три окремі: Ніжинський, Стародубський і Сосницький (потім додалися ще три полки) і навіть в управлінні ними. Про це й пише Ракушка-Романовський у наведеному нижче листі. Тут згадується і село Баба (суч. село Покровське Корюківського р-ну), де Ракушка-Романовський отримав гетьманський лист про додаткові три полки для «догляду».

Далі йдуть документи часів Руїни, які походять із колекції (20 рукописних українських збірників XVI–XVIII ст.) польського історика Мар'яна Гожковського. Про неї ми писали в попередніх частинах статті. Цього разу подається чотири документи з міської книги Козельця⁶, які датуються серпнем 1664 р. (№ 14–17). У першому з них міститься скарга Гаврила Пинчуценка на Фенну, дружину його брата, який потрапив у татарський полон. У другому маємо типову купчу. На її початку згадана міська верхівка, де привертає увагу постать вйта Василя Коробки. Чи не родич це генерального обозного Федора Коробки? У третьому – скарга канівського купця Петра Перехреста на Гаврила, купця з Острога (уродженця Переяслава). Він звинуватив останнього, що той обдурих його, продавши йому в Козельці позолочений пояс. Коли ж у Чернігові він хотів цей пояс продати, виявилось, що «пояс под позолотою увес мідяний, не сребный». Скаргу Петра було внесено до міської книги. У четвертому документі містилася угода про примирення козелецьких міщан, які раніше побилися.

Далі йдуть чотири купчих (№ 20–23), виявлені в складі збірника компанійського полковника Іллі Новицького⁷. Раніше нами було видано три книги, які містили архів цього полковника⁸, але, на жаль, саме згаданий збірник було виявлено лише нещодавно. У ньому зібрані копії гетьманських універсалів та різноманітні майнові документи (в першу чергу купчі), які підтверджували права Новицького на маєтності. Цей збірник явно був створений з ініціативи самого полковника, але на поч. XIX ст. був переписаний кимось із його нащадків або з їхнього доручення. Слід зазначити, що в тексті трапляються помилки, впадає у вічі прагнення переписувача зрусіфікувати текст. Так, він ігнорував літеру «ї», чомусь «й» передавав як «и».

Отже, в першій із них 1686 р. (№ 20) ідеться про села Ломаки й Шеки в Лубенському полку, в якому розташовувалися основні маєтності Новицького (суч. Лубенський р-н). Але цю купчу укладено в Коропі, де перераховано тодішній уряд містечка. Зазначено, що прізвище коропівського сотника Довгала копіст помилково прочитав як «Довигиленю». У другому документі 1688 р. (№ 21) йшлося про Нехаївку під Коропом, з якої походив Новицький, у третьому 1695 р. (№ 22) – про с. Березовицю (суч. Прилуцького р-ну), у четвертому 1696 р. (№ 23) – про с. Талалаївку (суч. Прилуцького р-ну).

Під № 18 подано уривки з джерела іншої категорії. Це синодик («Поменник») Свято-Михайлівського монастиря в Києві, тобто список імен поминаємих під час богослужінь за здоров'я та упокій. Він був створений у 1667 р. з ініціативи тогочасного ігумена, творця

⁶ ІР НБУВ. Ф. 201. № 73.

⁷ БПАН. ІР. № 280.

⁸ З архіву останньої третини XVII ст. компанійського полковника Іллі Новицького. Київ, 2022; Архів компанійського полковника Іллі Новицького (остання третина XVII ст.). Київ, 2023. Т. 1; Київ, 2023. Т. 2.

«Кройніки з літописців стародавніх» Феодосія Софоновича, який поклав в його основу «Поменник» (поч. XVII ст. – 1667 р.). «Поменник» у др. пол. XVII ст. – перша пол. XVIII ст. поповнювався новими записами. У ньому були занотовані князівські роди ще часів Київської Русі, київських митрополитів, ігуменів, гетьманів Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Данила Апостола, козаків, шляхти, міщан тощо. Звичайно, є тут особи, які походять чи були тісно пов'язані з Сіверщиною. Так, вписані роди полковників ніжинського (Іван Обидовський, Степан Забіла), прилуцького (Яків Воронко), стародубського (Михайло Миклашевський). Перший із них був полковником у 1687–1694 рр., а також борзенським сотником у 1674–1677 рр., генеральним хорунжим у 1677–1682 рр. Помер у 1694 р. Вписаний також Василь Забіла, його рідний брат, який загинув у 1690 р. в татарському полоні. Хто така Марія – невідомо. Другий тримав полковницький пірнач протягом 1695–1701 рр, був царським стольником (1689 р.), навіть наказним гетьманом у 1700–1701 рр. В синодику вписано його синів Михайла, який помер в дитинстві («млд») та Івана, який помер після 1731 р. Інших померлих не можна встановити.

Щодо третього полковника, то тут нема повної ясності. Справа в тому, що Прилуцький полк очолювали в різний час Воронки – тезки (можливо родичі). Один із них був наказним полковником у 1679 р., а другий був більш відомим під прізвищем Воронченко і тримав пірнач у 1652–1656 і 1658 рр. Літописець Самійло Величко, згадуючи про його участь в Батозькій битві 1652 р., пише: «Яско Воронко, бивший полковник прилуцький». Це дозволяє вважати, що саме він був записаний в «Поменник». Його біографія майже невідома, тим більше його рідні. Четвертим із названих полковників був Михайло Миклашевський, який очолював Стародубський полк у 1689–1700, 1705–1706 рр. Загинув 1706 р. Крім нього у «Поменнику» вписаний Андрій. Це, вірогідно, його батько. Врешті п'ятим згадано Якова Лизогуба (запис внесено 19(9).07.1704 р.). Цей представник роду Лизогубів, відомий також під прізвищем Кобизенко, був чернігівським полковником протягом 1687–1699 рр., канівським – протягом 1666–1669, був також генеральним осавулом у гетьмана Дорошенка протягом 1669–1674, наказним гетьманом у 1670, 1673 рр. Помер 1698 р. Хто така Евфимія – невідомо.

Згадано й київського полковника Коровку, але не ясно, якого саме. Адже було два київських полковника з таким прізвищем (батько й син). Григорій очолював цей полк у 1682–1687, 1689–1691 рр. (він був також батуринським сотником у 1669–1672 рр., чигиринським полковником і наказним гетьманом у 1678 р., врешті стародубським полковником у 1678–1681 рр.). Його син Федір тримав пірнач у 1708–1712 рр. Усе ж схилиємося саме до нього, оскільки в нього була дружина Марія, яка померла до 1712 р. Вочевидь, саме вона названа в «Поменнику». Якби знати, хто такий Филімон, який теж вписаний у «Поменник», то, можливо, це більше б прояснило картину. Але відомостей про рідню полковників Коровок обмаль і навіть у фундаментальній праці В. Модзалевського про неї майже нічого немає⁹.

Далі йдуть сотники. Першим із них названо Федора Кандибу (записаний 1704 р. 20 числа, місяця не вказано). Він був корсунським полковником у 1669–1672, 1675 рр., конотопським сотником у 1681–1689 рр. Помер близько 1700 р. Другим названо ніжинського полкового сотника Івана Пироцького. Він очолював Першу полкову сотню у 1700–1725 рр., помер 1732 р. Ймовірно, Василь, згаданий серед представників роду одним із перших, – це його батько. Нарешті, третім згадано Василя Семеновича Селецького, сотника дівичького, якого було вписано у 1698 р. Він очолював Дівичьку сотню у 1694 і 1711–1714 рр. Вписана також Оляна – дружина сотника. Однак імені його батька не знаходимо в синодику. Можливо, він овдовів, постригся в ченці під іменем Сосипатра і висвятився. Тоді логічним є те, що від цього імені снується низка імен. Відтак можна припустити, що матір сотника звали Стефандією.

Згадано й духовних осіб і їхні роди. Це – відомий письменник, чернігівський архієпископ Лазар Баранович (1620–1693), ніжинський протопоп Максим Филімонович (помер 1690 р.), якого Москва незаконно хотіла поставити білоруським єпископом під іменем Мефодія. Згадано також ігумену Ладанського монастиря Анну.

Потім йдуть імена родів із Батурина, Глухова, Остра, Новгород-Сіверського, Ромна, Сосниці. Привертають увагу постаті Андрія Павловського, жителя сосницького, дворянина гетьмана Мазепи, черниці-лікарки Марії Савицької (її рід вписаний у 1630 р.), Остафія Юхимовича, канцеляриста генеральних військових судів.

Документи XVIII ст. представлені тут митрополичими та консисторськими указами. Насамперед це указ-універсал київського митрополита Рафаїла Заборовського (№ 25). Тут привертає увагу перелік духовних осіб, яким адресувався указ. Він міг змінюватися в залежності від тематики й значення указів, а також змінами посад, інколи природних

⁹ Модзалевский В. Малороссийский родословник. Киев, 1910. Т. 2. С. 462.

(смерть), або перестановками в церковній ієрархії тощо. У цьому документі цей перелік досить типовий для 30–40 рр. XVIII ст., а якщо говорити про зміст, то він був спрямований на пошуки й арешт монашки-втікачки Паїсії зі Свято-Покровського Ладанського монастиря під Прилуками. Наступним іде указ 1735 р. цариці Анни Іоанівни, переказаний через Синод митрополиту Рафіїлу Заборовському про переведення архієпископа Іларіона Рогалевського на Чернігівську єпархію (№ 26). Потім йдуть три консисторські укази (№ 27–29). Видаючи їх, духовна консисторія зазвичай виконувала усні розпорядження митрополита, і вони стосувалися менш важливих справ. Тут теж бачимо перелік адресатів і, здається, нема принципової різниці з попереднім митрополичим указом. Змінено лише ім'я втікача: цього разу розшукувався чернець Густинського монастиря Лазар. Можливо, видання попереднього указу митрополитом пояснюється тим, що йшлося про черницю, що було набагато менш поширеним, ніж втікачі чоловічої статі. Другий консисторський указ 1743 р. (№ 28) адресований намістнику Мгарського монастиря Наркису і стосувався ремонту доріг і мостів. Тут митрополит виступав лише як проміжна ланка, поширюючи волю Синоду в своїй єпархії. У ньому йшлося зокрема про стан доріг від Києва до Глухова. У третьому указі 1744 р. (№ 29) – про недостойну поведінку і втечу Павла «Андреева», священника с. Малої Загорівки (суч. Ніжинського р-ну). Під № 30 вміщено синодальний указ 1751 р. київському митрополиту Тимофію Щербацькому щодо скарги придворного півного Василя Янковського на священника с. Жуківки Ковбасу. Хоча існує кілька сіл із такою назвою, тут ідеться про ту, яка колись входила до Дівичкої сотні, тобто ту Жуківку, яка входить нині до Куликівського р-ну Чернігівської обл.

Завершують публікацію два «доношення» (№ 31–32). Перше з них (наводиться тільки перша його половина) було написане київським митрополитом Арсенієм Могилянським 1767 р. в Синод і стосувалося роменського протопопа Костянтина Крижанівського, відправленого до Німеччини в Лейпциг. У другому послушник Пилип Ступник, уродженець с. Лозова Роменської сотні (нині це село в Роменському р-ні Сумської обл.), просив архімандрита Мгарського монастиря Йосифа дозволу постригти його в ченці й подав свою біографічну довідку.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обрвана частина тексту тощо) або відновлені за змістом слова. Датування, переважно подане кирилическими літерами, переводимо арабськими цифрами. Публікація текстів здійснюється за правилами Я. Дзири (дещо скоригованими)¹⁰.

Сподіваємося, ці джерела будуть цікавими і краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на соціально-економічну, церковну та культурну історію краю.

* * *

№ 1

1651, квітня 18 (8). – Ніжин. – Протестація.

«1651 г.

Протестація на Романовского од паны Саввы, бурмистра, 8 априля.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, райцами, лавниками, того року на справах міських засідаючими, ставши очевисто у книг міських ратуша ніжинского славетный Савва Иванович, бурмистр старший тогорочный, жалобливе скаржил, оповідал и протестовался напротивко пана Василия Романовского, обивателя ніжинского, о то, иж в року теперешном, взвыш описанном, сего ж дня, гды пан бурмистр ведлут належитого порядку в справі о потребі не толко міской, але и самого милости пана полковника, в ратушу распоряжал, нашедши преречений Романовский на місце, цалым покоем обварованое, при немалом радних и посольства згомадженю людей, словами ущипливими, доброй славі его шкодячими, яко его губа знести могла, зелжил и посрамотил, называючи недоброго лежа сыном и обіцуючи, же дня завтрашнего мітимеш манелі (!) на своей шьї. Которую то облич и жаль свой с плачем оповідивши, хотячи с ним о тую часу своего правне постеречи, пан бурмистр преречоный, абы до книг нынешних записана была, просил, которая есть записана».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 1. Копія 1876 р. Запис: «Кот[орая] доставлена А.М. Лазаревским. Списано (...)» копия декабря 1876 г.»).

№ 2

1651, квітня 18 (8). – Ніжин. – Купча.

«Запись на половицу бровара Кужчиного вельможному отцу протопопї. Того ж дня.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, Савою Ивановичем, бурмистром старшим тогорочным, райцами, лавниками, того ж року на справах міських засідаючими, ставши очевисто у книг міських ратушных славетный Юско Кузька, козак – обыватель ніжинский, явне, ясне, устне и доброволне, своим и жони своей именем, признал, иж половицу бровара своего власного, од Васька

¹⁰ Дзира Я. Вступ. *Літопис Самовидця*. Київ, 1971. С. 39–42.

Литвина, райці и міщанина ніжинського, веспол з Иваном [...] райцею и міщанином ніжинским, купного и в нем с половицею казана пивного и половицею всего посудку броварного, што кольвек в нем найдется и до него приналежить, колодязем также, лежачого в місті Ніжині, обок брамы дорогинское, в валу ку ставу, як се в собі мїет, в межах и границах, зо всіми принадлежностями, – продал велебному пану отцу Максиму Филимоновичу, священникові святопокровскому, протопопові ніжинському, за золотых польских триста ему самому, малжонці и потомкам его на вічніе часы, даючи им при поданню в посессию в цілую моць и диспозицію того бровара половицею, яко хотя чи шафовать, отдати, продати, дати, даровать ведлуг волі и уподобаня своего кому хочечи, в чом им преречоний взвиш продавца жадное перешкоди чинить не повинен, под закладом другое таковое ж сумы золотых трехсот; которого на уряд той, перед который бы се тая справа виточит міла, – половица една, а другая – на сторону укривжаную належати мае и под нагороженем шкод стороні – на голое слово реченное. И овшем той же помененный продавца субміттовалсе пререченого отца протопопу, малжонку и потомков его на кождый час, у каждого суда и права, од каждого такового, хтобы их о тую купную Кужчинскую половицу бровара турбовать міл, своим власним коштом боронити, одповідати и заступовати и всі тяжары, одтоль походячие, на собі поносити. Што для тым певнійшое віры в потомніе часы, абы тая продажа и до книг вписана была, заложивши з обох рук памятным, просили, которая записана есть».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 1–2 зв. Копія 1876 р.).

№ 3

1651, квітня 18 (8). – Ніжин. – Купча.

«Продажа фольварку Селивановского Лисовченкови. Того ж дня.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, ставши очевисто славетный Селивон Андріевич, міщанин ніжинский, признал устне, лявне и доброволне, своим, жони и дітей своих именем, иж фольварк свой власный, на Мигаловці, об межі з едное Степана, а з другое Юска Гейченка во місті Ніжині лежачий, яко в собі маєт в межах и границах, зо всіми до него принадлежностями, с полями во всіх руках, як звичай, сіножаттю, хатою, гумном, огородом, огорожено, – продал славетному Дмитрови Лисовченкови, за золотых польских полосмадесять (45 – *вставлено копіїстом – Ю.М.*) жоні и потомком его на вічніе часы, даючи ему цілую моць при поданню в посессию тым фольварком як хочечи шафовать, продати, отдати, даровать ку пожитку своему ведлуг уподобаня, в чом продавца жадное перешкоды ему в том чинити не повинен, под закладом других золотых полосмадесять на уряд той, перед которым бы се тая справа виточити міла, и на сторону укривжоную. И овшем той же продавца пререченого Дмитра субміттовалсе од каждого такового, хтобы его о той фольварком турбовать міл, на кождый час, у каждого суда и права, своим власним коштом боронити и заступовати и всі тяжары, одтоль походячие, на собі поносити. Што для тым певнійшое віры, заложивши памятным з обох рук, абы тая продажа и до книг нинешних вписана была, просили, што и одержали».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 2–2 зв. Копія 1876 р.).

№ 4

1651, травня 8 (квітня 28). – Ніжин. – Купча.

«Запис на дом кушнірский пану Василеві. Априля 28 дня.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, Савою Ивановичем, бурмистром старшим, райцами, лавниками, того року на справах міських засідаючими, ставши очевисто у книг міських рагуша ніжинского пан Василий Нечипорович, козак Войска его царского величества Запорозкого, запис в справі, нижей вираженой, до книг нинешних для вписаня подал, который од слова до слова так се с собі маєт:

Відомо чинемо тим нашим продажним листом, кому о том в потомніе часы відати будет належало, иж я, Иван, цехмистр кушнірский, зо всею братиею моею цеху кушнірского, маючи дом зо всім будинком и пляцом, за певную суму братерскую куплений, в місті Ніжині в самом ринку, против рыбного торгу лежачий, яко се в собі маєт в межах и границах, зо всіми принадлежностями, на плацу самом будучими, же с певних респектов до дому пана Василия Нечипоровича, козака Войска е.ц.в. Запорозкого, принадлежал, пану Василию преречоний дом наш, з доброе волі наше, за певную суму продалисьмо, то есть в сумі золотых польских шестисот, на дом Клементовский на пробиной ули, од брами Дорогинское лежачий, при записі на той дом, пану Василию служачом, нам даном фримарком, сумою еднак вишей вираженою, в заліку наш дом самому пану Василию, жоні и потомком его, на вічніе часы, в моць, в посессию и ретельную диспозицію оддали и пустилисьмо, варуючи то, же жаден с нас, теперь и на потом будучих цеховое братіі наше, о той дом самому пану Василию, малжонку и потомков его на вічніе часы турбовать не повинни будем, под закладом другое суммы золотых польских шестисот на уряд той, перед который бы се тая справа виточить міла, и на сторону укривжоную. И овшем пану Василию тым домом власним вольно будет диспонавати, продати, отдати и, кому хоча, даровать. До того субміттуемсе пререченого пана Василия на кождый час, у каждого суда и права, од каждого такового, хтобы его о той дом турбовать міл, боронити и заступовати и всі тяжары, одтоль походячие, на собі поносячи, за своим власним коштом; и для тым певнійшое віры в потомніе часы братия наша сей продажний лист подписами рук власних ствердили, упросивши до того ж и обих людей о подписи рук.

Діялося в Ніжині року тисяча шестисот пятдесять сегома априля двадцать осмого дня. У которого то продажного листу при печатах подписи рук во тые слова: Na miejscu pana Iwana Aleksiewicza, rajcy i cechmistrza naszego, podpisał się Jakow Hrysczenko, brat starszy cechu, tegoż ręką. На місцу Процика и Демана (!), братья старшое цеху кушнірского, письма неуміетних, подписалем Яков Ива-

нович, райца и міщанин ніжинський, рукою. Na miejscu wszystkiej braci cechu kuszniarskiego i krawieckiego podpisałem się do tego przedaźnego listu, Philip Konstantinowicz, wipisarz (!) miejski niżyński, ręką. Которий то лист як се в собі мієт, до книг єсть принят и вписаний».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 2 зв.–3 зв. Копія 1876 р.).

№ 5

1651, травня 8 (квітня 28). – Ніжин.

«Запис на дом и солодовню добра Мисковские, зятям. Того ж дня.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, Савою Ивановичем, бурмистром старшим, райцами, лавниками, того року на справах міських засідаючими, пришовши книг очевисто, Михайло Федоренко и Хома Андреевич, зяті, Михайло Мисков – Мельников, а Хома – Сулковского, – за двор мужов и едное матки жонами, жонами своїми, – Мариєю Мисковскою а Оленою Сулковщанкою, за декрету самого его милости пана Григория Гуляницкого, полковника ніжинского Войска е. ц. в. Запорозкого, и з наказаного по ділу судей того полку, панов Самойла Сухопаренка, судді, Григория Кобеляцкого, атамана городского, и Ивана Шенявского, писара, – вічистую добровольную згоду, с притомными приятелями своими и инших людей немало будучими, учинивши и до книг нынешних сознали, иж Михайло, вишей менований, з жоною своею Мариєю Мисковною, по матці своей Федорі першого малженства, з доброе волі солодовню, лежачую за містом, на березі ставу ведле брами гребельное, об межи солодовні Павла Римара, як се в собі маєт, зо всіми принадлежностями, на пляцу самом будучими, взяти, Хому пререченого и жону его на вічніе часы о дом, с поділу взятий, квітуют. Такожде Хома з жоною своею, Оленою Сулковщанкою, по той же матці Федорі второго малженства, также з доброе волі, дом в ринку стоячий, в двох будинках на едном пляцу, з двома світлицами, пекарнею, сіними, стайнею, пивницею, як се в собі маєт в межах и границах на самом пляцу в ринку самом, в місті Ніжині, об межи Павла Римара з едное, а з другое стороны – на рогу улиці великое рынокое, в затилку шпиталь пречиской, – не рочних (?) взявши, менованого Михайла и жону его на вічніе часы о солодовню, взятую противным способом, квітуют, же еден до другого, поколь жон их albo потомков, с теперешнего малженства вишлих, ставати буде, жадного права міти не мают еден до другого, – так Михайло о дом, през Хому взятий, яко и Хома о солодовню, през Михайла взятую, ані жоні их, ані потомки их, и кождий с покровних, з близких и далних, турбации ніякое, ні до якогожолвек права чинити и задавать една сторона другой не повинни будут, а то под закладом двохсот коп литовских на уряд той, перед который бы се тая справа виточити міла, и под таким же закладом другое суммы – на сторону укривжоную. Которую то вічистую межи ними, добровольно зезнаную згоду, данем рук межи собою ствердивши, и, для тим певнішою віры в потомние часы при зуполном суду ратушном, абы до книг нынешних вписана была, з обох рук заложивши памятным, просили, што и одержали.

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 3 зв.–4. Копія 1876 р.).

№ 6

1651, травня 8 (квітня 28). – Ніжин. – Купча.

«Продажа коня Жучкови. Того ж дня.

Перед нами, Александром etc. ставши очевисто, Иван Берестненко, обиватель рибневский, признал устне, явне и добровольне, иж коня своего власного, набитого фримарком од брата своего стричного, шерстю рижого, с признаками – ушей обоих розрізаними, продаж Иванови Жукови, циганови, за золотих тринадцять, за которого шлюбował, же не крадений, не дихавичний, на всі члонки здоровий. При чом могоричники были – Иван Карвацкий и Харченко, козаки. Которую – то продажу памятным заложивши, або и до книг нынешних вписана была, просили.

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 4. Копія 1876 р.).

№ 7

1651, травня 19 (9). – Ніжин. – Купча.

«Продажа фольварку пану Зражевскому. Того ж дня.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, etc., ставши очевисто у книг міських ратуша ніжинского, Дацко Бурачок – Веремієнко, козак – обиватель ніжинський, явне, устне и добровольне, с пороадо приятелей своих, признал, же фольварок свой власний, нікому ні в чом не заведений и не пенний, на (?) Авдієвці, об межи – з едное Андрусихи, а з другое стороны Нечипора Даценка, в половици того ж фольварку граничат (...)* огород, груша, береза и могилок дві, – яко се в собі продавая половина маєт в межах и границах, зо всіми до нея принадлежностями, з хатою, садою, клунено и низом одним на Остру реці – продал урожному пану Кирилови Зражевскому, обивателеви ніжинскому, ему самому, жоні и потомком его на вічніе часы, за певную суму, то єсть за золотих полских сто, которую зараз на врьді руками своїми и отобрали. Которий то фольварок при поданю в посессию, зараз в мощь и цалую диспозицию, пану Зражевскому пустил и подал, зрекаючисе того фольварку вічними часы, своим, жони своей и потомком своих именем; же вольно будет пану Зражевскому, малжонці и потомком его тим фольварком, яко хочечи, диспозовати, ведлуг волі и уподобаня своего продажи, отдати, даровати, в чом оному жадное перешкоды продавца не чинить обовязалсе, под закладом другое суммы золотых ста на уряд належный, с которого и на сторону укривжоную половица належати маєт. При чом той же продавца субміттовал пана Зражевского, жону и потомков его, на кождый час, у каждого суда и права, од каждого такового, хто бы его о той фольварок турбовати міл, своим власним коштом боронити и заступати, и всі тяжары, одтоль походячие, на собі поносити. А могоричников з обох рук ставили: Костюка – мельника, Василия Даценка, Клима Зубка, обивателей ніжинских. Который звиш поменованными обовязками туо добровольную их прода-

жу и куплю сознали, аби и до книг нинешних для потомних часов вписана была, просили, што и одержали».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 5 зв.–6 зв. Копія 1876 р.).

№ 8

1651, травня 19 (9). – Ніжин. – Розгляд кримінальної справи.

«Справа кримінальная оленювская о дитину. Того ж дня.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, Савою Ивановичем, бурмистром старшим, райцами, лавниками, того року на справах міських засідаючими, а при битности пана Креховецкого з инними козаками од его милости пана Григория Гуляницкого, полковника ніжинского, зосланий, прирочила се справа о дитинку змерлую за инстанцию Феська Скоропада, сотника, Наума Бурчака, атамана, и Ильяша, войта уряду оленювского, которую то презентованными и обвиненными Трохимом Федченком а Федорою Панасовною Вовкувною, удовицею, перед урядом и судом нинешним оказывали. Обвиненный Федченко до спросного учинку с Федорою добровольне признался, але, же о замордованю и пороженю дитини замордованое не відал, розними несвітами выводил. Федора зась и сама того ж Федченка од смерти дитинное уволюла, и на себе то зезнавала, же не для замордованя, только для встиду, постерегши свой час в ночи, вишедши с хати, где в сусідах мешкала, о чом абы господар и господина не довідалисе, и вылізши в гумно, у соломі туу дитину зродивши, если живо чи ніт- покинувши, знов до хати грітися увойшла, и постерегши на завтра, же не живо, там его и покинула. Аж в килька день, сусіди другие, туу солому беручи, дитину найшовши, за опитом, на обвинених, же з их то се стало, дойшли. Суд, вислухавши обох сторон контрверсии и оние добре у себе уваживши, прихилияючись до справ писаних, поневаж доводу ясного, жебы замордовано міло быть, дойти не можемо, только же за недозором змерло знать само, якож и не цильый розум на обвиненой оказывалсе, – тіло назавше поховати. Так Трохима Федченка, яко и Федору, удовицу, до того се вчинку мерзкого зезналых, мистрові з міста в розние брами на вічніе часы повиганяти всказал декретом нинешним. А Андрія Довгополого од караня вольным учинивши, поневаж свідоцтвом выводилсе и самое тое Федори сознанием, же ей причиною не был до тое нещюты, увольнением од першого помовиска, през нюю ж зостал в вині, только належное ку урядови належной, всказан зостал. Которая справа, як в собі міла, и до книг вписана естъ».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 5 зв.–6. Копія 1876 р.).

№ 9

1651, травня 19 (9). – Ніжин. – Розгляд кримінальної справи.

«Справа кримінальная на циган о коні борзенские. Мая 9 дня.

Перед нами, Александром Цурковским, етс., и при битности панов Самойла Сухопаренка, судді, Григория Кобилецкого, атамані, Кононі Мазниченку, асаулі, зесланих од его милости пана Григория Гуляницкого, полковника ніжинского, и при пану Петру Забілі, сотнику борзенскому, Онисько Максимович, Тимош Гриненко, Иван и Савиха, вдова, – прочане, скаржили на Василя, Ивана, Остапа, – циган, волоцуг ярмаркових, о покрадене коней з нощлігу за Борзною, которых дойшли до Борзни слідом, и перед судом борзенским слушне оказали и довели, якож пан Забіла, сотник, сам то сознал, же тых власне циган перед ним обвинивши поводове слідом слушним яко своих виновайцов дошли и на них оказали, же тые коні от прочан вночи покрадши, под Борзну в другую сторону забрезника позапроваджовали. Циганы обвинение до учинку не зналисе. Суд нинешний, вислухавши обох сторон достаточней оных контрверсий, добре уваживши, до права писаного, в статуті о циганах писаного, прихилияючисе, Тимошеви и Иванови циган в туу роту поприсягнути всказал, – Тимошеви, же не так его коня спутано, як он был спутан его путом, а Иванови, же не его уже путом его коня спутано, которых на квестию отдать присудил; якож поприсягнули. По виконаню теди присяги през поводов, для далшее відомости обложней (?) крадежи, вперед Василя цигана, а потом поединком Ивана и Остапа, для квестию взято. На которой раз Василь поволал Остапа, а Остап, не будучи на квестию, добровольне сознал, же Василь з Иваном, як братя, издили под Шаповаловку, где тие прочане стояли, и одтоль тие коні поприводили. Еднак и Остапа на квестию відано, на которой добровольного поволаня покрісле (?) и юж болше ні до чого знать не хотіли. За речевистих еднак учинков видячи, иж (?) быть в том обвинено винными и за поприсяженем стороны поводовое, за инстанцією, тых же всіх трох повішати всказано, якож и повішано. Которая справа, як се в собі міла, записана естъ».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 5 зв.–6. Копія 1876 р.).

№ 10

1651, травня 19 (9). – Ніжин. – Розгляд кримінальної справи.

«Справа кримінальная о покражене комори. Того ж дня.

Пред нами, Александром Цурковским, етс., скаржила Варка Игнатовая Могилевна, удова, обивателка ніжинская, на Микиту Кононенка, хлоца родом з Белинич, же влізши в комору ринковую вдень, попід новою стелею вгустившисе, с калиткою готових грошей, золотих пятьдесят украв, с которыми пойманого перед суд приведено. Оскарженый добровольне до учинку признался и то повідал: першим разом на Новом місті в Ніжині украв плахту и намітку – за то его бито; в другое, у Вертіевці покрал сермяги и за то битим и караним был. Которого повісти суд вислухавши ведлуг права на инстанцию стороны, учинивши еще од ганебное смерти Микиту вольным, на каране, абы (...) * добре посторонками вибили и уxo правое урізавши, преч з міста на вычное вигнане висвідчил, – відал (!) якоби и в полку тутьейшом нігде найдовати не важилсе, обволать приказал. Которая справа, яко се в собі міла и до книг вписана естъ».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 6–6 зв. Копія 1876 р.).

№ 11

1651, травня 19 (9). – Ніжин. – Розгляд кримінальної справи.

«Справа кримінальная о украдене коня вересощкого. Того ж дня.

Перед нами, Александром Цурковским, etc., скаржил Демян Филиненко, козак з Вересочи, на Степана Якубенка, бывшего челядника своего, о украдене коня, шерстю гнідого, з ночлігу, которого з обвинением перед суд привізви, справедливости с таковых описаное жадал. Помовлений добровольно до учинку признался, же идучи, не мислячи о жадной крадежи и набровши (!) того коня в полю, с подуцены бісовского того коня взял. Суд нынешний, вслушавши обох сторон контрroversий, поневаж и сам повод те сознавал, горлом даровавши, о каране вольнїйшее, же просил, – с тих мір нынешним всіх згодне декретом Якубенка абы мистр урізанем уха, висвідченем посторонками з міс- та и всего полку Ніжинского скарал, всказует. Которая справа и до книг вписана есть».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 6–6 зв. Копія 1876 р.).

№ 12

1651, травня 19 (9). – Ніжин. – Купча.

«Запис на добра врещовские Борсукови. Мая 9 дня.

Перед нами, Александром Цурковским, лентвойтом, etc., ставши очевидно__ признала устне, явне и добровольно, иж добра вси лежащие зешлого небожчика__Вріща __, ей власне належачое, дворищ дві, едно в Пашковці, а другое в Вріщовці, як се в собі мают в межах и границах, з садами, полями розробленими и нерозробленими, копаню, пастовниками, гаями, березниками, сіножатями, една возле Воронка річки, другая берегом при Вріщовці возле гати, третяя Пашковці ведле рудок одополь дорогинских, четвертая ведле дубового острова за Брилем Остапом об межу, – ліском в Вріщовці, межи болотами лежачим, продала Иванови Борсукови, козакови, обивателеви ніжинскому, за суму певную, то есть за золотих польских пятдесят, ему самому, жоні и потомком его на вічніе часы. Которые грунты всі заводили: Кунаш Иващенко, Сергей Гриценко, Григорий, зять Грицьков, Федор Шумний, Панько Гамолик, пашковские козаки. Которые то всі виш менование грунта преречоная__ при поданю в поссессию пану Борсукови, субміттовалисе того пана Борсука, жону и потомков его на вічніе часы, у каждого суду, от каждого такового, хто бы его о тие добра турбовати мїл, своим власним коштом боронити и заступовати, и всі тяжари, одтоль походячие, на собі поносити. Што для тим певнїшее віры, абы то и до книг міських вписано было, просила, и есть записано».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 875. Арк. 6–6 зв. Копія 1876 р.).

№ 13

**1663, серпня 16 (6). – Мена. – Лист
ніжинського сотника Романа Ракушки-Романовського
до чернігівського архієпископа Лазаря Барановича.**

«Ясне преосвященный, а мні велице мїстивий отче епископе черніговский, а мні велице мїстивий пане и пастирю.

Поклон мой найнижший вашей пастирской мїсти отдавши, през сее мое писание ознаймую, иж я не могучися упросити у его мїсти пана гетмана Войска его царского величества Запорозкого от той услуги, яко первой мїні назначено было, и тепер повторе листом его мїлс. пан гетман прислал, абим тих трох полков доглядав: Ніжинского, Сосницького и Стародубского, що на писаня его мїсти пана гетмана зараз поехавши в полк Сосницький, спорядилем и млини повіту Сосницького подалем в дозор двом чоловіком: Яскови Пустовуйтови и Мартинови Чорному, межи которими млинами припоминалем оним сторони млинов Кириевских, жеби в них поставили мїрних, а збора жадного не брали до далшее відомости. И тое оним приказалем, же ежели кого его мїлсть ѓтец епископ пришлет з універсалом его мїсти пана гетмана на тие млины, то аби оние зараз отдали на манастир, яко и перед тим было. Зачим рач, преосвященност ваша, кого посилати до Сосниці задля тих млинов з універсалом его мїсти пана гетмана, жеби болшей марне не ишло, бо я не повинен того отнимати, що пан гетман з Войском Запорозким на манастир надал, любю то наші иньшіе в том амаринуют. Мїлем был волю зараз ехати и в полк Стародубовский, але зайшло мене писаня от его мїсти пана гетмана под селом Бабою, жебим также дозирал полку Киевского и полку Прилуцкого, и полку Лубенского и полку Пултавского, що барзо мене стривожило, же под сей час непослушенства не моглем сих трох полков спорядити, а то еще болшей придали турбащие. О чом зараз побегу сам до его мїсти пана гетмана, просячи, жеби ми того тяжару уменьшил. И там о усем не препомню розмовити долегливостях преосвященности вашею, а затим з найнижшими услугами моими отдаюся мїтвам сѣим архиерейским преосвященности вашею.

З Мени, августа 6, 1663.

Преосвященности вашею всего добра зичливий и найнижший слуга Роман Ракушка, сотник ніжинский новоміський Войска его царского величества Запорозкого.

На другому боцї: Ясне преосвященному, а мні велице мїстивому пану и пастирю, его мїсти отцу Лазару Барановичу, епископу православному черніговскому, добродїеві моему, отдати належит. Иншою рукою: О млынах Кириевских от Ракушки. Хотїл розміру част брати.

(Київськ. Центр. Архив, документи монастирів, № 2541, оригінал)».

(ІР НБУВ. Ф. 10. № 10879. Копія 20-х рр. XX ст.).

№ 14

1664, серпня 8 (липня 29). – Козелець. – Скарга.

«Року 1664, мїсца июля 29 дня, в пятюк.

Перед нами, Михайлом Княжолуцким, бурмистром на тот час, войтом наказным Омельяном Бодаченком, райцою, Демьяном Федоровичом, лавником и при бытности на тую справу од позваное

закытого пана Федора Олійника тогорочного лавника, ставшы очевисто Гаврило Пинчученко, обывател козелский, светчыл и скаргу показал на Фенну, малжонку роженного брата своего Пинчученка, а по теперешнем мужу Миронову, о тое, иж кгда вышвспомненного брата его, Ивана Пинчученка, в неволю татарове взяли, теды по нем с пращи его набытое ходобы чымало было при ней, Фенні Ивановой, Пинчуковой, прозываемой по теперешнем мужу Мироновой, zostало. О которую худобу, помененный Гаврило Пинчученко, взгладом того же оная Фенна Мироновая з братом его килканадцат літ мешкала и потомство по собі міла, по сес аж рок не впоминался. А кгда оная з сим Миронном, ж другим мужем малженство собі пошлюбилла и потомки еі с первым мужем, Иваном Пинчуком спложоные, померли, теды преречоный Гаврило вычекавши час зачым оная его братовая пошла замуж, в поминаючыся по брату своем яких спадков о тое пред суд наш запозвалися. Яко ж оная на жалобу Гаврила, актора своего, ставши перед нами за добровольным упоминком того ся збороняла и жалобливому с тых позосталых спадков яко по брату его оному дати нічого одмовляючыся долгами и иншыми речами, не поступала и дати не хотіла. Мы, прето уряд, контрroversый сторон обох так поводовое, яко и позванное, выслушавшы и добре в себе уважившы, поневаж Мироновая потомка по первом мужу люб то з ным літа немалые мешкала, не мает и замуж пошла до тых по брату жалобливоего спадков и его, Гаврила, ведлуг права посполитого близким чынным, а на памятку по Ивану Пинчуку, яко по брату роженом Гаврилу, комору в рынку близко ратуша перегороженую з их, Мироновое которую подле коморы Илка, резника, з одной, окном през улочку, против коморы Богдана Каплі з другой сторооны стоячую, в посесию присужаем болш ему, кром тое коморы столк поневаж не по брату его поменена Фенна Мироновая должна zostала нічого не найдуючы, ведлуг которого декрету и слушной уваги так муж еі Мирон, яко она сама, діты и потомки еі до его, Гаврила Пинчученка, также и до потомства его о тую комору нігде у суду жодного приступу правного міти не мают и маты не будут под виною на взрушителя сего запису золотых ста и под нагороженем шкод накладов слов не од актора менованьних. Счо про памят до книг ест записано».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 5 зв.–6. Оригінал).

№ 15

1664, серпня 12. – Козелець. – Купча.

«Року 1664, мсца августа 12 дня.

Перед нами, Василием Коробкою, войтом козелским, Михайлом Княжолицким, бурмистром, Омеляном Бодаченком, райцою, Демком Федоровичом, лавником. Постановившыся очевисто Мотруна, сестра священника богдановского, отца Федора Арнуліча (?) и сама попада, малжонка того свщеника, Уляна, зезнали явне, ясне и добровольне, иж продали двор свой власный нікому ні в чом не пенный и первой сего жадным правом нікому не заведений сезде стоячий в місті Козелцу с пляцом и з будинком, зо всім як ся в собі пред тим міл и тепер міет об межу меж дворов Орловского з одной и од Василія Солодовника з другою стороны за суму певную и до рук их дойшлую за коп шест гршей личбы литовское, учтивому пану Петру Конашевскому, служи его мл. пна Василія Дворецкого, полковника киевского, который тот двор с пляцом и зо всім явне в собі мает. Продавшы самы ся з него вічне зрekli и правом неодзовным в моц и посесью вічне и навѣки непорушне емук, пану Петру Конашевскому злецили и подали. Не мают оные до того двора так самы, яко и ніхто с кровных упоминатися вічными часы под зарукою на уряд наш яко ест вышменованное суммы и под нагороженем шкод накладов и ест волно ему, пану Петру Конашевскому тим двором, будинком и пляцом як хотіти диспонувати, дати, даровати, продати, заменит, заставити и як хотіти на свой ліпший пожиток обернути. Которую куплю и продажу признавши на уряді потребовали абы то было до книг міских записано, счо отримали».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 8 зв. Оригінал).

№ 16

1664, серпня 26 (16). – Козелець. – Скарга.

«Року 1664, мсца августа, 16 дня.

Перед нами Василием Коробкою, войтом козелским, Иваном Борсуком, Михайлом Княжолицким, бурмистрами, райцы и лавники сего вышменованного року в ратушу козелском ведлуг права обраными и засажонными. Постановившыся очевисто учтивый пан Петро Есифович Перехрист, обывател каневский, сведчил и соленигерсе протестовал противку Габреля, зятя Карасева, купцеві заднипрскому. Который именовался быт первой с Переяславля, а поведают его, же он острожский, ото (?) и в тот способ, иж гды ехал помененный Петр Перехрист року вышменованного, пред Спасовым пущенем с Канева до Чернигова, теды в оного Габрееля, Карасева зятя, знявшы з ным под містом Козелцем на шлюб и слово его купецкое, купил пояс позлоцистый, за которого дал в сумі коня в сту двадцати золотых, а готовых грошей додал двадцат золотых, а же на том місцу при торгу счо за пояс не оглядавши на шлюб того то купца с тим аж до Чернигова заехал. А так там, кгда оного стал продавати, теды познано, же тот пояс под позолотою увес мідяный не сребный. Тогды протестующий Петро Перехрист, в Чернігове вже познавшыся од обжалованого Габрееля в так не малой сумі ошуканым, а розуміючи его, же он тут ся еще в Козелцу люб где колвек на сей стороні задержит, на тым місті за ным шукаючи его вернулся с Чернігова и был в Києві, але нігде оного не мог спочинути, зачым при оказаню того пояса и в нас пред урядом козелским прызнал Кирило Прядка, который того торгу добре свідом, же Петро Перехрист от его власного Габриеля тот пояс мает и купил повідае его не оглядавши, тилко на шлюб и слово купецкое. О счо все так о ошукане, яко о втраченную суму, о шкody правные наклады и о працу которое за причыною того ошуканца при шкодах розных поносити мусит. Протестующий Петро Перехрист на него, Габреля, Карасева зятя, жал міючи и хотячы так з ным, яко и з ким колвек хто бы ся з острога албо с того краю (...)»вил правне чынит и

справедливости собі у суду належного доходить, тую свою оповед з волного мели орацією дал до книг ннєшних міських записат, счо отримал».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 8 зв.–9. Оригінал).

№ 17

1664, серпня 26 (16). – Угода про примирення сторін.

«Року того ж, мїсца и дня того ж.

Сталася обополная угода межи Левком Пириятинцем, Сидором Ковалем, акторми, а мешцанами козелскими, Нестором Хилченком и братом его рожоним позванными о то иж, счо меж собою міли завод о зневагу, збите и зранене, вышписанных двоих акторов. Которое збите стало было оным, през wspomненного Нестера Хилченка и брата его меншого. А так позванные о той проступок ведлуг науки правное о бой, раны и зневагу каране одержавшы и шкоды всі актором Левку Пиратинцу и Сидору Ковалеві нагородившы, а угоду вічную пред се взявшы, о тую умороную вічне справу нігде ся не мают и права турбовати, ані один на другого жадное помсты обновляти, под зарукою на взрушителя сего запису, на уряд козелский зол[отих] ста и под нагороженем шкод накладов, про память до книг ест записано».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 9 зв. Оригінал).

№ 18

**1667 р. – Уривки з «Поменника»
Свято-Михайлівського монастиря в Києві.**

«[...]Род его млсти пана Иоана Обідовского, столника и полковника его царского пресвіт-лого величества ніжинского:

Помяни Гсди преставлягося раба Бжия Иоана, мл. Михаїла, схим[ницу] Марию, инокин[ю] Елену, Мариану, Иоанна, Павла, Алексія, Константина [...].

Род его млсти пна Коровки, полковника киевского.

Помяни Гсди дщи усопших раб своїх: Филимона, Феодора, Марії.

[...]Род Ивановича з Остра:

Антония, Георгия, Ирини, Наталии [...]

Род з Остра.

Стефана, Елифверия[...]

Род з Остра. Уписан року 1621.

Василиссы, Григория, Евдокиї, Иоанна, Антипа, Хионии, Марины, Евфимия [...].

Род старицы лекарки з Остра Марии Савицкой. Уписан року 1630.

Помяни Гсди дщи усопших раб своих: Григория, Якова, Ксении, Евдокии, Авраама, Евдокии, млад. Да[ви]да, млад. Захарию, млад. Самуила, инока Лаврентия, Мойсея, млад. Агриппины, млад. Софии, млад. Марии, Марии [...].

Род бголюбивого епска Мефодиа Филимоновича.

Помяни Гсди дщи рабов своїх: иеромонаха Софрония, иерея Василиа, иерея Гавриїла, иером[онаха] Сергия, иерея Симеона, Филимона, Христину, Магдалину, млд. Иосифа, млд. Христины, млд. Анну, млд. Ирину, Тимофеа, Лукияна, Варфоломеа, млд. Варфоломеа, Анну, Анну, Василиа, Матрону, Агафию, Иякова, Алексея[...].

Род бголюбивого епска Лазара Барановича.

Помяни Гсди дщи рабов своїх: Василиа, Марии, Стефана, Марії [...].

Инокини Анны, игумении ладинской. Помяни Гсди дшу усопшей рабы схимницы Анны [...].

Род вдовы Юки з Батурина. Списася року 1701 мсца августа 13 дня.

Помяни Гсди дщи рабов своїх: Иеремія, Иоакима, Ирину, Евгению, Агафона, Иосинию [...]

Род пана полковника ніжинского Забілы:

Помяни Гсди преставленого Стефана, Василия, Марию [...].

Род его млсти пана Василия Семеновича Селецкого, сотника дивицкого, вписания в сей синодик року 1698.

Помяни Гсди дщи рабов своїх: иеромонаха Сосипатра, Стефаниды, Пелагию, Марию, Елену, Марию, Феодору, Марию [...].

Род пана Андрея Павловского, жителя сосницького, а дворянина я[сно]в[елможного] п[ана] Иоанна Мазепи, гетмана В[ойска] Запорозского. Року 1700 мсца окт[оврия] дня 9.

Помяни Гсди дща раб своих: Андрея.

Род его млсти пана Якова Лизогуба, полковника черніговского. Року 1704 мсца юля 9 дня.

Помяни Гсди дща раб своих: Якова, Евфимия.

Род его млсти пана Кандиби Феодора, сотника конотопского. Року 1704 дня 20. Смерть. – бл. 1700 р.

Помяни Гсди дща раб своих: Феодора[...].

Род Пантелеймона Коломойца з Ромна. Списася року 1701 мсца августа 13 дня.

Помяни Гсди дщи рабов своих: Алексея, Семиона, Феодосию, Соломонию, щценного иерея Алексея, Семиона, Иоанна, Настасию, Мрию, Татиянну, Палагию, Василия, Игнатия, Илию [...].

Род его мл. пана Михаила Миклашевского, полковника стародубского.

Помяни Гсди дщи усопших рабов своїх: Михаила, Андрея [...].

Род Иякова Воронка, бывшаго полковника прилуцкого.

Помяни Гсди дщи усопших рабов своих: Иоана, Параскевия [...].

Род пана Иоанна Пироцкого, сотника полкового ніжинского.

Помяни Гсди Дши усопших рабов своїх: всечстных архимандритов Иннокентия, Феодосия, Иерамон (?), Геласия, Костантия, Агафий, Василия, Марий, иерея Феодора, иерея Василия, Марий, Иосифа, Тимофея, Иоанна, Даниїла, Евстафия, Евдокий, Игнатия, Гавриїла, иерея Рафаїла, Марий, мл. Иоанна [...].

Род его млсти пана Илиї Тамиловского, мещанина Новгородка.

Помяни Гсди рабов своїх Афанася, Самуїла, Онуфрия, Варвару, Евдокию, Марию, Марину, Пантелеймона, млад. Иоана, мл. Феодору, мл. Павла, мл. Иоанна, мл. Матфея, мл. Марфу, мл. Меланию, мл. Тимофея, мл. Евдокию, мл. Евдокию[...]

Род п[ана] Евстафия Ефимовича, канцеляристи судов войсковых енералних, жителя глуховского. Року 17(...)* октября 21.

Живие.

Спаси Гсди и помилуй рабов своих Евстафия, Мария, мл. Марию, Иоана.

Усопшие.

Помяни Гсди Дши усопших рабов своих: Ефимия, Марию, Михаїла, Ирину, мл. Анастасию, мл. Марию [...].

(ІР НБУВ. Ф. 307. № П.538/1744. Арк. 13 зв., 14 зв., 45 зв., 57, 68 зв., 69, 90, 120, 125, 126, 148 (?), 149. Оригінал).

№ 19

1671, жовтня 13 (3). – Лубни. – Універсал лубенського полковника Леонтія Свічки.

«Их царского пресвітлого величества Войска Запорозкого полковник Леонтий Свічка.

Пану сотникові чегриндубровскому, атаманові городовому жовнінскому с товариством, а особливо атаманові в селі Кліщинцях и войтові тамошнему с посполитыми людьми, заславши наше вам поздоровлене, ознаймуем сим нашим універсалом, иж заносил слово до нас и прозбу его милость пан Илияш Новицкий, полковник комонный, жадаючи для выгоды и потребы его власной около гаченя греблі в селі Кліщенцях, абы тамошние посполитые люди были потомщными завше до той услуги якож под час літний и сіна с потребу уготоваты не возбороняли. Теди мы, полковник, повагу его прозбі и місце давши у себе, позволяем и надаем в том селі Кліщенцях людей посполитых, иле много их есть, в заведоване его милости пну Илияшові Новицкому, жадаючи того абы войт с посполитыми, в том селі будучими, людьми звычайное послушенство во всем и повинность без жадного спротивленства належне яко державцу своему отдавали, приказую, и повторе узичивши всім добро-го здоровья, Богу вручаю.

Дан з Лубен октоврия 3 року 1671 року.

В подлинном подписался:

Звыш именованный полковник лубенский».

(ІР НБУВ. Ф. 201. № 73. Арк. 31–32. зв. Копія поч. XIX ст.).

№ 20

1686, січня 22 (12). – Короп. – Купча.

На уряді короповском передо мною, Тихоном Довигилею, сотником, Федором Ворожбытом, атаманом, Василем Мешоиловичем (!), войтом, Левком и Оникием, бурмистрами, ставши очевисто Самоило Тищенко, бывший обыватель ломаковский, села уїзді (!) Сенчанского, а теперешний обыватель села Нижного, прозываемого Панского, в уїзду Сумского, признал добровольне и ясне сам на себе сим листом и вічным записом чи не чи то явне каждому, хто б о том відати потребовал теперь и на потомные часы, иж що маючи в моцы и в спокойном своем держанно в селі Ломаках на реці Селі (!) греблю, отчистым ему правом належитую и отъцем его чрез властивый кошт и працу занятую и уфундованную здавна, на которой и дві клітки, тож отца его были постановлены, а теперь зпустили, только една гребля с належитым до ней ліском и в ней деревом садовым и жадным правом нікому иному не есть заведенное и не пенное, як ся в своих границях виділает оную; теди реченный Самуило, маючи волность ведлуг права яко власностью своею шафоваты и видячи бити з ліпшим пожитком своим яко власную отъчизную в границях вышеописанную, з доброй воли своей продал от себе отъвели (!) на вічность вічными и неотзовным правом. И зараз в смотр в держание и у спокойное и вічное уживание на вічные часы подал и уступил все право и моць, ему на тую греблю служачую, от себе здал и сим листом своим здать и вливает урожонному его милости пану Илиї Новицкому, полковникові комонному, за певную и готовую, иж до рук его собі сполне от него отданную и заплаченную сумму пинязей, то есть талярей сорок, якож юж от дати сего листу его волен есть и моцен урожонный его милость пн Новицкий сам, малжонка, діти и потомки его, тую греблю от его, Самоила, вічным правом проданную, спокойне держати и уживати млины на ней фундовати и всякую волность в ней иміти, кому хотячи отдати, заменяты, продаты, записати, даровати, заставить и як хотячи на свой пожиток оборочати, шафуючи яко власностью своею. А оной Самуило Тищенко сам, малжонка и діти, и потомки его и нхто з близких и далеких крвних, ані с людей общих в тую греблю уступовати ничим, ніколи и жадной перешкоды и трудности в держанно спокойном его милости пану Новицкому чинити, ані до права позывати так самими вічными часы, яко и хто иный не может, ані моцы будет под зарукою тысячи золотых и нагороженем шкод, голыми слови менованных. А если бы кто колвек з близких крвних и далеких, а повинных его або злодей общих в тую греблю уступовати иміл и перешкоду в держанно чинил ибо (!) до права его милость пана Гелияша Новицкого позывал, теди оной Самоило Тищенко от каждого такового заступовати міет своим коштом и накладом аж до вистя давности земской. Сей запис, ку вічности данный, в каждом суді и праві при моцы міет воставати и на том он, Самоило, дает его милости пану Илиї Новицкому сей

лист добровольный, вічний запис под печатю и подписом власной руки своей. А до того з устною и очевистою от него прозбою или уряд вышписанный, яко теж и людей добрых и віры годный (!) печати свои приложили и руки свои подписати рачили к сему листу.

Писан в Коропові року тысяча шістьсот восемьдесят шестого мѣсяца генваря 12 дня.

Которий лист и добровольное сознание Самоила Тищенко и до книг наших міських короповских естъ записано.

В подлинном подписано:

Тихон Довигеля (!), сотник короповский.

Самойло Тищенко, рукою власною.

Устне от мене прошени люди: Павел, житель снітинский, мельник, Данило Медвідь, житель шековский, звышписанный уряд короповский».

(ІР НБУВ. Ф. 201. № 73. Арк. 31–32. Копія поч. XIX ст. Внизу документу намальовано два кола, всередині яких написано відповідно: «місто печати городской» и «місто печати полковой»).

№ 21

1688, грудня 1 (листопада 21). – Нехаївка. – Купча.

«Року 1688 місяця новемврия 21 дня.

Перед нами, атаманом Ефимом Городищенком и Семеном, войтом нехаевским, и при них людех зацних инших, на тот час будучих, ставши очевисте Марко Любаченко, сознал явне и ясне и доброволне, без вшелякого жадного примушення, иж я продалем двор свой власный и зо всіми грунтами, с полем и сіножатями и з лісом так и сад, стоячий при двору из огородом, славетно урожаюмоу его мѣсти пану Илияшу Новицкому, пѣну полковнику Войск их царского пресвітлого величества Запорожского комонному, за певную суму за сто и шістьдесят золотых. А оние грунты нікому не завещание, не пенние, але яко дідство свое власное продалем вічными пану Илии Новицкому и жоні его и потомков их, не зоставуючи собі жадного вступу до права так самому мні, яко и жоні моей и дітям, так теж и крвним моим близким и далеким. Теди волно яко своим добром владіти и пожитки мати з оних грунтов и меновите во всіх руках трех поля моему бити: первие под Рождественном три ниви, у Середной Руді чотирі, под напотом дві сіножати: одна стоячая обок Игнатови Пасюкови, другая посполу из Василем Городенком, стоячая на оболоні; ліс, так теж стоячий обок Петрова Повгаракова, щоб оние з грунта не пови[нен] нікто утручатися. А гдиби кто міл тие грунты обозватись, теди повинен я сам от того очищати во всем. На що для лепшой віри и певности свідомной я, Марко Лобас, даю сие писмо пѣну Илии Новицкому, пѣну полковникові комонному, при без увыклости (!) належитой.

Писан в Нехаевці року и дня вышписанного».

(ІР НБУВ. Ф. 201. № 73. Арк. 15. Копія поч. XIX ст.).

№ 22

1695, квітня 13 (3). – с. Березовиця. – Купча.

«Року 1695 мѣсяца априля 3 дня.

Перед урядом засілим села Березовиці уезду сотні Сребранской, именно Потапом Дрижаченком, атаманом березовским, и при бытности честнаго отца Федора Шидратенка, священника березовского, Иваном Сулименком, войтом, и Гарасимом Соляником, на тот час атамана талалаевского, и при нем будучих на тот час людей березовских Харка Яценка и Максима Масеченка, яко тіх и могоричников того часу будучих, Романа Ковалиового зятя, Семена Безвірха, Амеляяна, Матвія и Супруна Трищученка, Грицка Кожаненка, Грицка Матвієнка, Василя Колісника и иных, при том будучих немало особ, жителей березовицких, ставши персоналитер Андрей Коваль, житель березнянский, чинил нам оповідь свои (!), в таковый способ момячи (!):

Пане уряде! Міючи я свои власный под селом Талалаевою уезду Краснянского, а именно: з ставом и греблею на ріці Березовиці вниз греблі лозы тым боком села Талалаевки дубник и березняк и сіножати в своем ограничении от Иваного Хвостикового, жителя талалаевского, а сим боком от села нашего Березовиці дубняк и сіножати, своего ограничения міет от Семеновых Бездітковых грунтов вниз Березовицею граница от Яцыхи вдовы грунтов сим боком, а тым боком от Талалаевки вниці (!) граница Сердюкова талалаевского, и так туоу гребельку з ставом з лозами з дубниками и сіножатями, як граница моя естъ, свою власную, купленую от Ивана Соляника, жителя талалаевского, за коп девять и в держанию своем лісов естъ роков с пятнадцать и нікому, ни в чом не пенную и не завещанную ні з якого власне насилия, Новицкому, полковникові комонному, пані его и потомкам его за певную сумму готовых грошей личбы полской золотых шістьдесят. Которой грунт продавши его милости и одобрши своими руками властными за оным сумму, вічными часы як я сам, так жона моя, діти мои з близкими своими крвными и далекими вырїкаемся и варуем тое, абы я сам, так жона моя, діти мої, близкие и далекие з приятелей моих, не важились того грунту у его милости полковника комонного под закладом талярей сто (?) откуповати и никаким яким неслухным правом турбовати за тот мой грунт, в вічност проданный. А ежели бы из близких моих крвних и далеких его милости пана полковника комонного неслухне турбовати, теди я повинен буду станути у права, а зъврушитель тому ділу совітую вишположенную вину міет заплатити неохибше (!). А я яко уживал оного спокойне ні с кого ні в чом не міючи перешкоды, так вольно его милости пану полковникові комонному, пані его и потомствоу его тим ставом, греблею, лозами и дубниками и сіножатями, пока граница опиваєт, владіти яко своим власным: дати, продати, даровати, греблю лучшую заняты, млин постановити и подлуг изволения своего ку найліпшому своему пожиткові оной грунт оборочати, не узнаючи ни от кого жадной перешкоды и найменшой. На що для лучшей віры и певности

сей моей купчи лист на тот грунт даю до рук его милости пану Илии Новицкому, полковникові коммонному.

Діялося в Березовиці року и дня вышереченного».

(ІР НБУВ. Ф. 201. № 73. Арк. 15. Копія поч. XIX ст.).

№ 23

1696, жовтня 16 (6). – Талалаївка. – Купча.

«Року Божого тысяча шістьсот девятдесят шестого мѣся оковтврия 6 дня.

Перед Грищенком и Юском, атаманом села Талалаевки сотні Краснянской, и того же села жителей, людей годных, Гарасимом Хрущем, Тимошем Харченком, Семеном Хвостенком, Иваном Хвостом и иных, на тот час немало было людей віры годных персоналитер постановившись Гаврило Федоренко, житель талалаевский уїзду Краснянского, сознал ясне и явне и доброволне, же продал лужок свои (!) власный и сіножать, а при том же лужку и сіножати и убоч со всіми принадлежностями под селом Талалаевкою в сотні Краснянской найдуются (?), славетне урожаюному его милости пану Илияшеві Новицкому, товаришеві знатному войсковому, за сумму з правными експектами за золотых сорок у вічную его милости пїну Илияшеві Новицкому и потомком его посессию и оного лужка, сіножати и помененному к тому убочи вічными часы вырікаюся, же не имію сам продавца, жона моя и діти у его милости пїну Илияша Новицкого и у потомков его упоминатись, ани грошей откладати так сам з жоною и потоками моими з крвных близких и далеких от того проданного лужка, сіножати и убоча, до того належного вічно отдаляю, але то ясне, явне и добровольно помененнии продавца перед выше спецификованными особами мовил, же вольно его млости пїну Илияшеві Новицкому, тим лужком, сіножатью и убочю яко в собі мает яко своим власным добрым диспонувати, дати, продати, заменяти и потомком в посессию легковати и як хотіти ко власному своему пожиткови оборочати, а сие мое добровольное сознание позволяем до книг міських краснянских и прилуцких актиковать, а з них експенсов на вічную посессию взяти тое сознание его мы, выше спецификованныи особы, чуючи, казалисмо записати. Писан под селом Талалаевкою року и дня вышеписанного. Випись книг миских крашу (!) снітинского».

(ІР НБУВ. Ф. 201. № 73. Арк. 16. Копія поч. XIX ст.).

№ 24

1709, лютого 14 (3). – Ніжин. –

Універсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Пресвітлішого и державнішого государя его царского величества Войска Запорожскаго гетьман Иван Скоропадский.

Всей старшині и черні Войска его царского пресвітлого величества Запорожскаго, а именно паном полковником, п.п. старшинам полковым, сотником и всім всякого чина як войсковым, так и посполитым, регименту нашему обывателям, ознаймуем, иж пані Мелания Василиевна Новицкая, иміючи маетности от антецессоров наших, прошлых гетьманов респектов знатных заслуг войсковых небожчика пїна Илии Новицкого, малжонка своего, наданный и універсалами их же утвержденный, имінно сего Снітина, Шеки, Окоп, Литвяки, Кліщенці и Чачки (!), в Лубенском полку лежачие, и особно Нехаевку в Коропском уїзді, а слободку в Серебрянском будучие, просила нас общему оний в непремінное владіние оной из исками ей універсалом нашим гетьманским ствердити. Мы теди, гетьман, на прошение оной яко слушное склонившись, особливо респектуючи на тое, же як сам небожчик пїн малжонок ей знамените и отважне в полку запорозском ронил праці и услуги, так тепер по нем сыны его позосталии з отих услуг войсковых суть згоднии и уже не лививо в походах про полку нашем оние отправуют, выдаем сей наш універсал, которым всі помение (!) села вшеляким до них принадлежными грунтовыми околличностями зуполное владіние утверждаем, позволяючи оной з сынами еи владіти, надлежитое от людей тамошних посполитых отбірали послушенство и звычайную в работизнах у табелех подданских и у спартую господарства своего приспособляти выгоду, відаючи прето о такой виразной нашей волі реиментарской, абы жаден як с панов полковников старшинами их полковым в яком колвек полку и уїзді тие маетности их обрітаются, так иных то иншой старшины и черни ей, паней Новицкой из сынами владіния и користованю оных наиеншой не важжилс чинити трудности и перешкоды сим же універсалом нашим пильно варуем. Войты зась з всіми вышепомяннных сел людьми посполитыми (опроч козаков, которых волност никогда не мает быти нарушена) повинны во всяких надлежитых тяглостех должное оное чинить послушенство приказуем, а [о]собно сурово упоминаем, абы як козаки, так и посполитые, оных сел обиватели не міли ей, пані Новицкой, в гаях и лісах и иных грунах чинить опустошения, гдиж и за тии починенни шкоды, на которого доведется, мусят учинить нагороду.

Дан в Ніжині февруария 3 року 1709.

В подлинном подпись тако:

Звыш именованный гетьман рукою власною».

(ІР НБУВ. Ф. 201. № 73. Арк. 5 зв.–6. Копія поч. XIX ст. Внизу документу намальоване коло, всередині якого написано: «М[істо] П[ечати]»).

№ 25

1734, серпня 25 (14). – Указ.

«Рафаїл Заборовский, Бжіею мїлстию православный архиепскоп киевский, галицкий и Малия Росій.

Вам, всечестним протопопам козелецкому Лазару, ніжинскому Стефану, борзенскому Феодору, батуринской протопопії правителям Петру новомлинскому и Петру батуринскому, презвитерам

кroleвeцкoмy Фeoдopу, глyxoвcкoмy Aлeкcію, и пpeвeлeбнiйшoмy apxимaндритy нiжинcкoмy Cавi Шпaнoвcкoмy, пpeчecтнiм игyмeнaм кoзeлeцкoмy Фeoфaнy, мaкcacoвcкoмy Гepмaнy, бaтyринcкoмy Bapcoнoфiю, гaмaлiєвcкoмy Гepмaнy, глyxoвcкoмy Иoйiлю и чecтнiм игyмeниям дiвичиx мoнacтиpeй, в тoй cтopoнi oбpітaющимcя, Бжiє блaгocлoвeниє и нaшe apxиepeйcкoe пpeпocлaвшe, пpeдлaгaeм:

Игyмeния мнcтиpa Лaдинcкaгo Иoкeнтия oбявилa нaм, пacтиpeви, пиcaниeм cвoїм, дoнoшнieм, чтo cегo днe 1734 гoдa aпpиля пepвыx чиceл мoнaxиня Пaїcия Фeoдopoвнa c oнaгo мoнacтиpa Лaдинcкoгo нeвiдoмo кyдa бeзвiстi збeжaлa. Кoтopая дe пpимітaми тaкoвa: глaзa кpyглыe чopныe, бpoви низкиe тoлcтиe, лицa кpyглoгo cмaглявистaгo, poстy cpeднeгo, тiлoм нe вecмa гpyбa, нoc кирпaт, гpaмoти читaт и пиcaт yмiєт, лiт eй тpидцaть двa. Тoгo paди вaм cим нaшим yкaзoм пoвeлiвaeм: пoкaзaннyю мoнaxиню Пaїcию пo вишe oзнaчeннiм пpимітaм пpoизкoвaт и cмoтpить нe явитcя гдi, a бyдe гдe явитcя чили зищeтcя, тo oнy cкoвaть, oтcилaть в oнoй мoнacтиp Лaдинcкий дiвичий нa кoштi тoгo ж мoнacтиpa A гдi имить (!) пoймaнa бyдeт и кoгдa oтoслaнa бyдeт, тo o тoм нaс, пacтиpa, peпopтoвaт для извiстия, apxиepeйcкo пpикaзyeм.

З кaтeдpи ншeй Киeвcкoй 1734 гoдa aвгyстa 15 днa.

Вишшe именoвaнний Рaфaїл, apxiepcoп».

(IP НБУВ. Ф. 301. № 606л. Арк. 65. Тoгoчacнa кoпiя).

№ 26

1735, липня 4 (червня 23). – Указ цариці Анни Іоанівни про переведення архієпископа Іларіона Рогалевського на Чернігівську єпархію.

«Укaз eя импepaтopcкaгo влчcтвa cаmoдepжици вcepoccийcкия из cвaтiйшaгo пpaвитeлcтвyющaгo cинoдa пpeocвaщeннiшeмy Рaфaїлy, apxиeпcкoпy киeвcкoмy, гaлицкoмy. Мaртa 29 днa cегo 735 вceпpecвiтлiйшaя дepжaвнiйшaя вeликaя гiдpня импepaтpицa Aннa Иoaннoвнa cаmoдepжицa вcepoccийcкaя имянным cвoим импepaтopcкaгo влчcтвa yкaзoм пoвeлiлa пpeocвaщeнaгo Илapиoнa, apxиeпcкпa кaзaнcкoгo и cвияжcкoгo, иc Кaзaнcкoй eпapxиi пepeвeсть в Чepнiгoвcкyю eпapxию apxиeпcкoпoм и вo иcпoлнeниe (...)» eя импepaтopcкaгo влчcтвa имянного yкaзa в cтiйшii пpaвитeлcтвyющii cинoд пpикaзaлa вишe oзнaчeннaгo пpeocвaщeннaгo Илapиoнa, apxиeпcкoпa кaзaнcкaгo и cвияжcкaгo, в Чepнiгoвcкyю eпapxию пepeвeст apxиeпcкoпoм дo(...)» eгo пpoсвaщeнcтвa вo oнy Чepнiгoвcкyю eпapxию пepeвeдeний, в cтiйшii пpaвитeлcтвyющii cинoд oнoгo eя импepaтopcкaгo влчcтвa имяний yкaз eгo пpeocвaщeствy oбявить пo нaдлeжaщoмy, кoтopой oбъявeн и пpeocвaщeннiшeмy Рaфaїлy, apxиeпcкoпy киeвcкoмy, гaлицкoмy o тoм вiдaть.

Aapoн, apxимaндрит чyдoвcкий.

Иyния 23 днa 1735 гoдa.

Кaнцeляpист Микaйлo Пpoтoпoп (?).

Сeкpeтap Никифop Cкoпцoв.

C пoдлиннoгo пиcaл и cвoдил дxoвнoй кoнcиcтopии киeвcкoй пoдкaнцeляpист Aфaнaсий Никитoв Бaтинcкий (?)».

(IP НБУВ. Ф. 301. № 606л. Арк. 45 зв. Тoгoчacнa кoпiя).

№ 27

1735, вересня 27 (16). – Консисторський указ.

«Пo yкaзy вeликaгo гiдiднa яcнe в Бгy пpeocвaщeннiшaгo кир Рaфaїлa Зaбopoвcкaгo, apxиeпcкпa киeвcкaгo, гaлицкaгo и Мaлия Рoсии, з кaнцeляpии кaтeдpи Киeвcкoй oтпyщeннoмy, вaм, пpeвeлeбнiйшим apxимaндритaм нiжинcкoмy Cавi Шпaкoвcкoмy, нaчaлникy Гaмaлiєвcкoгo мoнacтиpa Никoдимy Лiнкiєвичy, пpeчecтнiм игyмeнaм кoзeлeцкoмy Фeoфaнy, мaкcacoвcкoмy Гeдeoнy, бaтyринcкoмy Bapcoнoфiю, глyxoвcкoмy Никифopу Гpжибoвcкoмy, вceчecтнiм пpoтoпoпaм кoзeлeцкoмy Лaзapю, нiжинcкoмy Cтeфaнy, бopзeнcкoмy Фeoдopу, бaтyринcкoмy Мoйceю, кpoлeвeцкoй пpoтoпoпии yпpaвлитeлeм Мaтфeю Титoвy, вopoнiжcкoмy, дa Киpилy Билiцкoмy, cлoуцкoмy, глyxoвcкoмy Aлeкcію, и чecтнiм дiвичиx мoнacтepeй игyмeниям, в тoй cтopoнi oбpітaющимcя, пpeдлaгaeтcя:

Пpeчecтнii игyмeн мoнacтиpa Гyстинcкoгo Гaвpиїл Лeoпoлcкий oбъявил пиcмeннiм cвoїм дoнoшeниeм eгo пpeocвaщeнcтвy, чтo мoнax Лaзap, мoнacтиpa Гyстинcкoгo пocтpижeнeц, бyдyчи нa пocлyшaний нa двopцi зayдaйcкoм в пeкapнi, oт тoгo пpoшeдшaгo aвгyстa 12 днa cегo 1735 гoдa бeзвiстнo, бeз жaднoй пpичини бeжaл. A oнoй мoнax пpиміт тaкoвыx: лiт eмy oт poждeния 22, poстy cpeднeгo, вoлocoв нa гoлoвi тeмнopycиx нeвeликиx, вoлocoв нa бopoдi нiт, oчeй cиpиx, лицa кpyглoгo, бiлoгo. Тoгo paди пo пoлyчeнии cегo yкaзa eгo пpeocвaщeнcтвa вaм, пpeчecтнiм игyмeнaм, вceчecтнiм пpoтoпoпaм, пpикaзaт yтeклцa мoнaxa Лaзapa нaкpіпкo нaйдoвaт, нe явитcя ли гдi. И кaк гдi явитcя, тo oнoгo cлoвиx и зaбив в кaндaли, oтcилaт в мoнacтиp Гyстинcкий нa coбcтвeннoм тoгo ж мoнacтиpa кoштi, именeм eгo пpeocвaщeнcтвa пoвeлiвaeтcя.

З кaтeдpи Киeвcкoй 1735 гoдa ceнтябpя 16 днa.

Кaтeдpaлний пиcap иepoмoнax Мoдecт.

Рeeнт дiл кoнcиcтopcкиx Зaхapий Кocлoвич.

Дxoвнoй кoнcиcтopии кaнцeляpист Мaкcим Бoгдaнoвич».

(IP НБУВ. Ф. 301. № 606л. Арк. 76 зв. Тoгoчacнa кoпiя).

№ 28

1743, грудня 17 (6). – Консисторський указ.

«По указу великого гсїдна ясне в Бгѹ преосвященнїйшаго кир Рафаїла Заборовского, архиепископа митрополита киевского, галицкаго и Малыя Россїи из канцелярїи митрополїи Киевския всесечстному намістнику Мгарского монастыря Наркису предлагается:

В указї ея императорскаго величества самодержицы всероссийския Сїйшаго правительствующаго синода из канторї к преосвященнїйшему Рафаїлу, архиепископу митрополиту киевскому, галицкому и Малыя Россїи отпущенном, каков в катедрї его преосвященства настоящаго 1743 года декабря 2 числа получен, написано: минувшаго октября 31 дня сего 743 года в поданном камор-коллегїи в оную стїйшаго синода кантору доношенїи написано: того ж октября 21 дня в камор-коллегїю киевская губернская канцелярия на посланной в оную ис камор-коллегїи указ о осмотре дорог, мостов и перевозов; и в которых мїстах тї дороги явятся в худом состоянїи, то о исправленїи оних тїх мїст жителям каждым в своїх дачах и о содержанїи их во всякой исправнїсты репортом объявила: по справки де в той губернской канцелярїи всї состоящїя по ту сторону рїки Днїпра по тракту от Киева даже до Глухова как знатїе мїстечки, так и всї селы и деревныї мосты и перевозки положенїе имїют в Малой Россїи. Которые ничем у Киевской губернской канцелярїи не присутствуют, но всяким правленїем в вїдомствї состоят в оной генералной войсковой канцелярїи и дховних властей. Однако во исполнение того присланного ис камор-коллегїи указа дабы не упустить удобнїйшаго тому времени, с онаго точнїе копїи в Глухов в генералную войсковую канцелярїю промеморїи, а к киевским духовним властям при писмах ис киевской губернской канцелярїи посланы, а в Києві де, також и около Киева по силї того присланного ис камор-коллегїи указа исполнение чинїтся. И по определїню камор-коллегїи в генералную войсковую канцелярїю послана промеморїя и требовано, дабы оная канцелярїя блгволила по отосланной в оную канцелярїю ис киевской губернской канцелярїи промеморїи вїдомства той канцелярїи о надлежащих послїдующему от Киева до Глухова тракту городїх и мїстах, кому надлежит приказать дороги и мосты и перевозки содержать в добром смотренїи и исправности, чтоб в проїздї нїгде ни малой остановки быть не могло и о таком же де дорог, мостов и перевозов содержанїи, в добром смотренїи и исправности, гдї по тому тракту жители имїются духовнаго вїдомства. Велїно в оную Сїйшаго правительствующаго синода кантору взнєсть доношение и требовать, чтоб о том из оной канторы к кому надлежит повелїно было подтвердить указами и по ея императорскаго величества указу и по определїнї Сїйшаго правительствующаго синода канторы велїно с прописанїем онаго доношенїя в оную генералную войсковую канцелярїю послать указ, о чем и послан. По которому велїть имїющимся по тому тракту в вїдомствї духовних персон вотчиним (?) управителем дороги, мосты и перевозки содержать в добром смотренїи и исправности непременно и всесечстности твоей по силї вышше означенного ея императорскаго величества указа в смотренїи и надлежащей исправности показанных дорог и мостов и перевозов в своїх дачах непременно чинїть исполнение. Полученїе же сего во мїсто репорта под сим подписав, с послїднего мїста обратно в канцелярїю его преосвященства прислать.

1743года декабря 6 дня.

Писар иеромонах Модест.

Реент иеродиакон Антонїи».

(ІР НБУВ. Ф. 301. № 617. Арк. 13–14. Оригінал).

№ 29

1744, квітня 26 (15). – Консисторський указ.

«По указу великого гсїдна ясне в Бгѹ преосвященнїйшаго кир Рафаїла Заборовского, архиепископа митрополита киевского, галицкаго и Малыя Россїи ис канцелярїи митрополїи Киевския всесечстному намістнику мгарскому Наркису, протопопам пиратинскому Ионну, лубенскому Матфею, роменскому Евстафїю да честним правленїя протопїи лохвицкой содержащим иереєм села Луки Феодору Загоровскому, лохвицкому Иоанну предлагается:

Настоящаго 1744 года марта 16 дня доношенїем его преосвященству протопоп нїжинский Стефан Волховский между прочим объявил, что протопопїи нїжинской села Малой Загоровки сщеник Павел Андреев, содержащийся в правленїи протопопїи нїжинской под арестом до указа за то, что будучи по имїющимуся в дховной его преосвященства консисторїи дїлу в запрещенїи от священнодїйствия, дерзнул священнодїйствовать и будучи безмїрно пьян, розбил голову священнику села Ровчака Семєону Андрееву надсмотрщику прихода загоровского, с под онаго аресту безвїстно бежал. А оной де иерей Павел примїт таковых: росту высокаго, волосов на головї и бородї рыжих, взгляду косога, на лївом оцї бїло, лїт ему от роду 33. По которому доношенїю преосвященнїй архиерей Бжїи приказал в недопусканїи его, Павла, ко священнодїйствїю во всю епархїю указати его преосвященства предложить, ибо оной поп от священнодїйствия и парохїи отрїшен, о чем вам вїдать и чинит.

1744года априля 15 дня.

Писарь иеромонах Модест.

Канцелярист Феодор Станиславский».

(ІР НБУВ. Ф. 301. № 617. Арк. 123. Тогочасна копія).

№ 30

**1751, вересня 8 (серпня 28). – Синодальний указ
кнївському митрополиту Тимофію Щербацькому.**

«28 августа 1751 г. Указ св. синода киевскому митрополиту Тимофею Щербацькому с предписанием разобрать жалобу придворного певчаго Василья Янковскаго на священника села Жуковки Колбасу за неотдачу ему, Янковскому, церковных доходов и проч.

По указу ея императорскаго величества св. правительствующий синод, слушав поданного (!) двора ея императорскаго величества певчаго Василья Самойлова сына Янковскаго прошения, коим Нежинскаго полку сотни Салтыковой Девицы села Жуковки на священника Колбасу, произведеннаго в попа на место отца ево, Янковскаго, по его, Янковскаго, прошению, до будущаго удостоения его, Янковскаго, или детей ево, Янковскаго, жене церковнаго дохода и в нападении на дом ево в викария, представлял о неотдаче им ево, Янковскаго, жене церковнаго дохода и в нападении на дом ево, Янковскаго, и о прочих причиненных от него дому ево обидах. Приказавши по оному ево, Янковскаго, прошению надлежащее рассмотрение и решение учинить вашему преосвященству в непродолжительном времени, чтоб оной проситель по справедливости в должном по правилам святых отец и по государственным правам удоволствован быть мог и впредь бы от него прозби и св. синоду затруднения не происходило. Чего ради и оное ево, Янковскаго, прошение и приобщенной при нем о завладенных упомянутых попом, ему, Янковскому, подлежащих доходах экстракт отослать к вашему ж преосвященству. И преосвященному Тимофею, митрополиту киевскому и галицкому, учинить о том по сему ея императорскаго величества указу».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 31. Копія др. пол. ХХ ст.).

№ 31

**1767, травня 17 (6). – Київ (?). – Початок «доношения»
кнївського митрополита Арсенія Могилянського в Синод.**

«Святейшему правительствующему синоду от митрополита киевскаго Арсенія доношение.

Указом ея императорскаго величества, самодержицы всероссийския, в святейшем правительствующем синоді, априля 2 дня сего 1767 года под № 637 по присланному святейшему правительствующему синоду от брегадира и гадацкого полковника Антона Крижановскаго доношению, состоявшимся, а мною сего ж априля 20 дня полученным, велено прописанного в том указі Киевской моей епархии протопопа роменскаго Константина Крижановскаго, в Саксонию в город Лейпцыг отправившагося, из Саксонии возвратить в Малороссию по прежнему и велеть быть ему при определенной церкви в своей должности неотлучно. А мне в данном тому протопопу из консистории моей указу именнованному митрополитом киевским, галицким и Малая России, такового титула не присвоить и впредь мне митрополитом Малая России себе не именовать и ни в каких письменных консисторских производствах писать не вел[ену], а именовать и писаться киевским и галицким. По которому ея императорскаго величества из святейшаго правительствующаго синода указу указ из духовной моей кон[систо]рии к помянутому протопопу Константину послан, дабы он из Саксонии позвратился в Малороссию по прежнему и велено быти ему при определенной церкви в своей должности неотлуч-
ну[...].

Вашего святейшества послушник и богомолец смиренный митрополит киевский Арсеній».

(ІР НБУ. Ф. 160. № 32. – Чернетка).

№ 32

**1779, жовтня 14 (3). – «Доношение» Пилипа Ступника
архімандриту Мгарського монастиря Йосифу.**

«Святопреображенскаго Мгарскаго лубенскаго монастиря высокопреподобнїшому господину отцу архимандриту Йосифу
нижайшее доношение

Родился я, нижайший, малороссийскаго Лубенскаго полку сотні Роменской в селі Лозовой от родителей благочестивих звания посполитого, отъца именем Симеона и матери Тетиани, кої уже умерли. По умертвии ж их, оставшись я в малолїтствї, жил в воспитанїи и наученїи руской грамоти при дядюшки моему родному, именем Матфею, находячемусь тогда в Красногорском монастирї на послушанїи. От коего по изъученїи руской грамоти отлучась для проискания мїста, проживал в разных мїстах в должностях, лїт мнї от роду 30, женї от рода не мїл, долгами партикулярными и указными консистенскими дачами никакими не обовязан, к присяги на верность служби в малолїтствї приводим бил. А каковы имїю как о исключенїи мене от моего владїлци, бунчуковаго товариша Йосифа Диаковскаго, из звания посполитого, так и о своем состоянїи, писменные аттестати и свидїтельства оные при сем прилагаю. А затїм крайнее желанїе имїю в сем лубенском монастирї жить и монашеский чин (аще Бог удостоїт) на себе принять.

Для того вашего высокопреподобия нижайше прошу о удостоении мене монашескаго чина куди надлежит представлєние учинить и о том високомиловитивм своїм благопризрїнием не оставить.

О сем просит вашего высокопреподобия всенижайший послушник Филип Ступник.

1779 года мїсяця октябра 3 дн.

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 617. Арк. 93. Оригинал, підписаний автором. Запис зверху документа: «Подано 1779 года...»).

References

Dzyra, Ya. (1971). Vstup. Litopys Samovydtisia [Introduction. Chronicle of Samovidets]. Kyiv, Ukraine.

Kryvosheia, V. (1997). Ukrainska kozatska starshyna [Ukrainian cossack officers]. Kyiv, Ukraine.

- Modzalevskiy, V. (1910). *Malorossyiskiy rodoslovnyk* [Genealogy of Little Russia]. Kyiv, Ukraine.
- Morozov, O. (2000). *Nizhynskiy protopop Maksym Fylymonovych* [Nizhyn archpriest Maxim Filimonovich]. Nizhyn, Ukraine.
- Mytsyk, Yu. (2022). *Z lystiv lubenskoho polkovnyka Leontii Svichky* [From letters of Lubensky colonel Leontiy Svichka]. *Kyivski istorychni studii – Kyiv historical studies*, 1 (14), P. 107–115.
- Mytsyk, Yu. (Comp.). (2019). *Sivershchyna hetmanskykh chasiv* [Sivershchyna during the Hetmanate period]. Kyiv, Ukraine.
- Tronko, P. (Ed.). (1983). *Ystoryia horodov y sel Ukraynskoï SSR. Chernyhovskaia oblast* [History of cities and villages of the Ukrainian SSR. Chernihiv region]. Kyiv, Ukraine.

о. Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Троїхсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

pr. Mytsyk Yurii – doctor of historical sciences, professor, chief scientist at the M. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytska str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: mytsyk2002@ukr.net

Тарасенко Інна Юріївна – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Троїхсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

Tarasenko Inna – Ph.D. in historical sciences, research fellow at the M. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytska str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: innatarasenko86@gmail.com

Дата подання: 23 березня 2025 р.

Дата затвердження до друку: 16 грудня 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мицик, Ю., Тарасенко, І. *Із нових документів до історії Сіверщини XVII–XVIII ст. (частина 29). Сіверянський літопис.* 2026. № 1. С. 72–89. DOI: 10.58407/litopis.260109.

Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu., Tarasenko, I. (2026). *Iz novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny XVII–XVIII st. (chastyna 29)* [From new documents on the history of Sivershchyna (17th–18th c.) (part 29)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 72–89. DOI: 10.58407/litopis.260109.

